

УДК 378.018.46:37.014.3

В. В. Вітюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з науково-методичної роботи ВППО

Інноваційні технології професійного розвитку педагогів в умовах реформування освіти

Розкрито особливості фахового розвитку педагогів шляхом упровадження інноваційних технологій навчання за умов реформування освітньої галузі.

Ключові слова: інноваційні технології, безперервна освіта, освітнє середовище, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, професійний розвиток, реформування освіти, технологія навчання.

Vitiuk V. V. Innovative Technologies of Teachers' Professional Development in the Conditions of Education Reform.

The peculiarities of teachers' professional development through the introduction of innovative teaching technologies in the conditions of education reform are revealed.

Key words: innovative technologies, continuous education, educational environment, postgraduate education, advanced training, professional development, education reform, technology of training.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до діяльності педагога, його професійного розвитку зумовлені процесами модернізації освіти, упровадженням компетентнісної моделі освітньої діяльності, педагогіки партнерства, орієнтацією на нові стандарти й результати навчання, потребами автономії навчального закладу освіти. Все це вимагає перегляду традиційних уявлень про роль педагога, реалізації особистісно орієнтованої моделі його професійного зростання.

Реформування освітньої галузі в першу чергу залежить від підготовки спеціалістів, які б могли впроваджувати в практичну діяльність сучасні освітні технології, найкращі результати педагогічних досліджень. Навчання педагогів потребує пошуку механізмів реалізації головної мети післядипломної освіти, яку сформульовано як професійний розвиток дорослої особистості.

Безперервний професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогів передбачає набуття нових і вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої освіти та практичного досвіду. В цих умовах система освіти має потребу в підвищенні професійної компетентності та професійного розвитку сучасного педагога, одним зі шляхів забезпечення якого є впровадження інноваційних технологій навчання дорослої людини.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблеми свідчить, що теоретичні основи готовності педагогів до інноваційної діяльності висвітлено у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема І. Дичківської, В. Моляко, І. Підласого, Б. Сазонова та ін.

Як зазначають М. Борищевський, Г. Головін, В. Загвязинский, Л. Карамушка, Н. Клокар, Л. Мітіна, Є. Павлютенков, Н. Попель, О. Соснюк, О. Францева та ін., успішність інноваційної діяльності багато в чому залежить від психологічної готовності педагога до сприйняття і реалізації нововведень.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені (Т. Волоковська, І. Дичківська, Г. Кірмайєр, Н. Клевцова, А. Олійник, Т. Піскунова, О. Пометун, О. Чайковська, Т. Яценко та ін.) розглядають інноваційні технології навчання з різних позицій і підkreślують, що професія педагога вимагає постійного оновлення, готовності до змін, здатності до сприйняття потреб суспільства і постійної корекції своєї професійної діяльності.

Про технологічні аспекти навчання писав ще Я.-А. Коменський, який прагнув знайти його загальний порядок (ідеальний метод навчання). Основною перешкодою на шляху до ідеального «єдиного методу» навчання є багатоваріантність, неоднозначність елементів змісту освіти, видів навчального матеріалу, прояву закономірностей пізнавальної діяльності, взаємин учителя й учнів.

Значна частина дослідників педагогічної праці звертає увагу на проблеми розвитку особистості освітян узагалі та професійного зокрема. С. Вершловський, С. Змієв, Л. Набока, В. Олійник, О. Пехота, Н. Протасова, В. Пуцов Т. Сорочан та ін. розглядають андрагогіку як науку про освіту дорослих, яка навчає людину з базовою освітою швидко адаптуватися до всіх суспільних перетворень, змін на ринку праці та освітніх трансформацій, сприяє її професійному зростанню у процесі підвищення кваліфікації, забезпечує різні

Наукові публікації

шляхи самовдосконалення й самоосвіти фахівця, керує виховними процесами, що впливають на рівень її загальної та професійної культури.

Мета статті: впровадження інноваційних технологій навчання як шлях ефективного професійного розвитку педагогів в умовах реформування освіти.

Виклад основного матеріалу. Реформування освітньої галузі має на меті створення умов для особистісного розвитку та самореалізації кожного громадянина України. Ефективна організація освітнього процесу в сучасному навчальному закладі багато в чому залежить саме від особистості педагога. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми повинна виконати система післядипломної педагогічної освіти. Тому виникає необхідність нових підходів до організаційно-педагогічних зasad, змісту та методичного забезпечення процесу підвищення професійної компетентності педагогів. Мова йде про такий підхід до підготовки педагогічних кadrів та їх післядипломної освіти, який зміг би забезпечити інтеграцію професійного й особистісного в їх діяльності. Знання теорії предмета і технологій навчання та виховання лише тоді ефективно працюють у педагогічній практиці, коли вони зливаються з почуттям і прагненням педагога, його переконаннями, любов'ю до дітей, отриманням особистого задоволення їх успіхами. Професійні вимоги за таких умов перетворюються на особистісні якості освітянина. Важливо, щоб кожний педагог міг найглибше розкрити свої особисті якості, здібності й талант, набути навички вмілого використання своїх можливостей, виявляти ініціативу та творчий пошук, критично переосмислювати свій досвід у світлі досягнень науки.

Перспективним напрямом підвищення ефективності професійної підготовки фахівців є андрагогічний підхід, сутність якого полягає у стимулюванні, навчанні та самовдосконаленні дорослої людини у процесі професійної підготовки, врахуванні принципів, форм і методів навчання, соціального й індивідуального досвіду.

У системі післядипломної педагогічної освіти змінюються підходи до проведення занять із дорослими. Навчання спирається на андрагогічні принципи навчання, на інноваційні методи проведення занять. Ми погоджуємося із думкою Т. Сорочан, що «професійний розвиток педагогічних працівників відбувається на андрагогічних засадах, тобто з урахуванням особливостей навчання дорослих. Провідним мотивом дорослої людини є прагнення розв'язувати важливі для неї професійні проблеми за допомогою набутих знань. Професійні запити педагогів стають дедалі різноманітнішими, оскільки посилюється тенденція введення інновацій в освітній процес (перехід до нового змісту та термінів навчання, до профільної старшої школи, незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів тощо) [8, с. 26].

В інститутах післядипломної педагогічної освіти процес підвищення кваліфікації педагогів спрямовано на розширення інтелектуальної обізнаності, оновлення і суттєве доповнення отриманих психолого-педагогічних знань, вивчення нових технологій організації педагогічного процесу, узагальнення і впровадження перспективного педагогічного досвіду.

Виходячи із цього, головною метою діяльності інституту післядипломної педагогічної освіти є розвиток особистості фахівця, який відбувається в умовах постійного перетворення, передбачає внутрішню активність, що дозволяє вийти за межі встановлених стандартів особистої та суспільної необхідності, реалізувати своє розуміння змісту, призначення власної діяльності. У Концепції «Нова українська школа» визначено основні зміни в системі післядипломної педагогічної освіти щодо: демонополізації системи післядипломної педагогічної освіти; диверсифікації форм підвищення кваліфікації педагогів; вибору педагогом місця, часу, форми та змісту свого професійного вдосконалення; неперервності післядипломної педагогічної освіти педагогів; підготовки освітян до діяльності в умовах Нової української школи; застосування сучасних технологій навчання в системі післядипломної педагогічної освіти; формування нової системи післядипломної педагогічної освіти [2, с. 9].

Традиційний зміст навчання і виховання на сучасному етапі вступає в протиріччя з новими завданнями, умовами роботи закладу освіти і потребами суспільства. У зв'язку із цим виникає необхідність активно включитись у перебудову діяльності навчального закладу, в пошук нових, найбільш суттєвих аргументів щодо оновлення тих ділянок роботи, котрі свого часу цілком себе виправдали внаслідок високого рівня ефективності та результативності в роботі, досягти якого може лише високопрофесійний педагог, що прагне розвиватися і самовдосконалуватися.

Виходячи із цього, готовність до змін – важливий крок до професійного успіху педагога. Ми погоджуємося із думкою О.І.Ляшенко, Ю.І.Мальованого, що реформування загальної середньої освіти в Україні є системним явищем, яке передусім вимагає змін у філософії і методології освіти, зокрема в її цільових орієнтирах. У сучасному світі освіта як рушій самовдосконалення людини стає необхідною умовою її саморозвитку впродовж життя, а отже, потребує не лише засвоєння певної суми знань і здобутих умінь, а й набуття ціннісного ставлення до навколошнього світу. Випускник сучасної школи має оволодіти вмінням критично осмислювати життєві проблеми і знаходити їх розв'язки адекватними методами, креативно мислити та самовиражатися, відповідати за прийняті рішення – тобто зростати цілісною, всебічно розвиненою, ініціативною особистістю, патріотом

з активною громадянською позицією, інноваційною особою, здатною змінювати навколошній світ [3, с. 7].

Педагог є головною дійовою особою будь-яких освітянських перетворень, які вимагають від нього переорієнтації його діяльності на нові педагогічні цінності. Важливе місце в освітньому процесі навчального закладу належить саме особистості педагога, його комунікативним умінням, здатності встановлювати діалог з учнями, розуміти й адекватно сприймати світ іншого – не підлеглого, а рівноправного партнера, колеги в складному мистецтві навчання. Мета професійного розвитку – підготовка і підтримка педагогів для того, щоб допомогти учням досягти високих стандартів навчання і розвитку, ефективність якого залежить від інноваційного управління у навчальному закладі.

У моделі професійного розвитку педагог характеризується здатністю вийти за межі безперервної щоденної практики та побачити свою професійну діяльність у цілому. Цей прорив дозволяє стати повноцінним автором, господарем свого теперішнього і майбутнього, внутрішньо приймати, усвідомлювати й оцінювати труднощі та протиріччя педагогічного процесу, самостійно і конструктивно вирішувати їх відповідно до своїх ціннісних орієнтацій, розглядати труднощі як стимул подальшого розвитку, як переборення власних обмежень. Усвідомлення педагогом своїх потенційних можливостей, перспективи особистості й професійного росту спонукають до постійного експериментування, який розуміється як пошук, творчість, можливість вибору. Вирішальним елементом ситуації професійного розвитку педагога є можливість і необхідність робити вибір, отже відчувати свою свободу, з однієї сторони, і відповіальність за все, що відбувається і відбуватиметься, – з іншої.

Професійний розвиток пов'язаний з особистим розвитком людини і є одним із його елементів. Його можна описати в трьох категоріях:

- розвиток як кількісне збільшення певних властивостей (наприклад, здобуття нових знань та вмінь);
- розвиток як досягнення стандартів (існує бажаний кінцевий стан, на який спрямовується процес змін);
- розвиток як спрямованість на якісні зміни (вони проходять від «гіршого» до «кращого» стану, наприклад, збільшення ефективності діяльності, краща організація роботи).

Професійний розвиток педагогів – це неперервний процес. Не можна вважати розвиток освітянина завершеним лише після його участі в роботі курсів підвищення кваліфікації або окремого науково-методичного заходу. Ефективний професійний розвиток педагога можливий лише за умови наступності в реалізації цієї мети під час курсів

підвищення кваліфікації при обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, методичної роботи на рівні району (міста), навчального закладу та самоосвіти. Тому вихідною позицією професійного розвитку і саморозвитку педагогів можна вважати специфічні функції кожного рівня підвищення кваліфікації, які у своєму взаємозв'язку і наступності створюють систему. Сьогодні необхідним є оновлення змісту, форм і методів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Технологічний підхід характеризує спрямованість педагогічних досліджень на вдосконалення якості навчання, підвищення її результативності, інструментальності, інтенсивності.

Технологія навчання дорослих забезпечує реалізацію дидактичного процесу і досягнення очікуваного результату. Предметом технології навчання є створення систем навчання і професійної підготовки. **Основними характеристиками технології навчання є:**

- науковість (відповідність сучасним досягненням педагогічної науки, науковим критеріям, наявність психолого-педагогічної основи, цілісної теорії чи окремих наукових положень);
- системність (взаємозв'язок і гармонізація цілей, змісту і дидактичного процесу);
- концептуальність (конкретна наукова концепція або система уявлень);
- відтворюваність (алгоритмізація конкретних дій, визначеність етапів, кроків, операцій, що забезпечують реалізацію мети і легке відтворення технології будь-яким суб'єктом освітнього процесу);
- діагностичність (діагностичні цілі й відповідні результати за оптимальних затрат їх досягнення);
- ефективність (установлення відповідності дидактично заданої мети отриманим результатам);
- вмотивованість (побудова пізнання як системи пізнавальних завдань і проблемних ситуацій, спрямованих на формування внутрішніх мотивів учіння і самостійності);
- алгоритмічність (чітка послідовність і порядок виконання дій на основі внутрішньої логіки дидактичного процесу, однозначність виконання передбачених процедур та операцій);
- інформаційність (наявність способів і засобів збору, обробки і передачі інформації для одержання нових відомостей про досліджуваний об'єкт);
- оптимальність (оптимізація дидактичного процесу, його економічність, досягнення запланованих результатів у найбільш стислі строки);
- законовідповідність (установлення відповідності знань про способи і засоби організації технології навчання законам і закономірностям функціонування дидактичного процесу) [5, с. 49].

В умовах реформування освітньої галузі виникає питання підготовки педагога-лідера, тому актуальним є віднайдення шляхів його професійного

Наукові публікації

розвитку і саморозвитку [6, с. 21]. Інноваційна педагогіка допомагає вчителеві глибше розуміти завдання сучасного закладу освіти, які полягають у тому, щоб синтезувати в підростаючій людині прагнення до навчання, до здобуття знань у різних видах діяльності, забезпечити розвиток особистості ерудованої, соціально активної, з розвинутим мисленням, спроможної самостійно, активно і творчо вирішувати поставлені перед нею практичні завдання.

Шляхи професійного розвитку педагогів у процесі підвищення кваліфікації:

- діагностика професійної компетентності педагогів;
- забезпечення диференційованого підходу до підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- упровадження інноваційних технологій навчання;
- оновлення змісту освітньо-професійних програм;
- запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі;
- забезпечення практичної спрямованості курсів підвищення кваліфікації;
- залучення педагогів-новаторів до навчального процесу;
- організація зворотного зв'язку.

В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» оновлення потребують зміст, форми і методи підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів. Розвиток особистості фахівця відбувається в умовах постійного перетворення, яке передбачає внутрішню активність, що дозволяє вийти за межі встановлених стандартів особистої та суспільної необхідності, реалізувати своє розуміння змісту, призначення власної діяльності.

Цілеспрямована робота щодо професійного розвитку педагогів забезпечує такі позитивні зміни:

- підвищуються загальнопедагогічні та спеціальні знання і вміння педагога, відбувається їх актуалізація;
- відбуваються зрушення в особистісному компоненті – мотивації професійної освіти та самоосвіти;
- виникає адекватна самооцінка педагогом своєї професійної компетентності та особистісних якостей;

– розкриваються творчі можливості педагогів, що відображається у їхній практичній діяльності;

– розширяється загальна культура педагогів.

Немає потреби надміру переконувати, що попри вільний доступ до інформаційних ресурсів сучасний педагог потребує дієвого партнерства, якісного модераторства, ефективного управління та патронажу процесу професійного розвитку, саморозвитку і самовдосконалення. Закон України «Про освіту» передбачає цілий спектр інноваційних механізмів, що визначатимуть форми і зміст методичного супроводу професіоналізації педагогів: від добровільної зовнішньої сертифікації вчителів до гнучкої системи підвищення кваліфікації вчителів, закріплена академічної, організаційної, кадрової та фінансової автономії навчального закладу.

Висновки. Сучасний педагог має виступати не стільки джерелом знань та контролюючим суб'єктом, скільки організатором самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, їхнім консультантом і помічником. Потреба в оновленні освіти спричинила появу і поширення великої кількості нових підходів до організації освітнього процесу, методів та технологій навчання.

Сьогодні важливим є зміна професійного світогляду педагога, його готовність до постійного професійного розвитку. Формування педагога-новатора, реалізатора якісних змін в освіті – виклик для системи післядипломної педагогічної освіти, критерій ефективності її діяльності. Показником результативності діяльності вважаємо підготовку педагогів, які є компетентними, вмотивованими до саморозвитку, ІКТ-грамотними, здатними до професійної рефлексії, відкритими до змін та впровадження інновацій.

Нова українська школа неможлива без нового освітнього середовища. Педагоги є невід'ємним компонентом цього середовища, необхідним для функціонування освіти. Розвиток педагогічної освіти передбачає її випереджальну модернізацію для підготовки педагогів нової генерації та забезпечення умов для становлення і розвитку сучасних моделей професійного й особистісного розвитку освітян.

Література

1. Андрушченко В. Основні напрямки оптимізації взаємодії практики і освіти в сучасному українському соціумі. *Вища освіта України*. 2017. № 4. С. 5–11.
2. Войцехівський М. Готовність до змін – це розуміння необхідності виходу з території комфорту. *Методист*. 2018. № 3. С. 7–11.
3. Ляшенко О. І., Мальований Ю. І. На шляху до нової української школи: концептуальні засади і виклики. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 3. С. 5–12.
4. Маслов В. І. Моделювання педагогічних систем: сутність та технологія. *Післядипломна освіта в Україні*. 2013. № 1. С. 15–19.
5. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Смолюк І. О. Педагогічна технологія. Луцьк, 2003. 146 с.
6. Огнєв'юк В. «Аватари» поступу. *Рідна школа*. 2017. № 9–10. С. 17–24.
7. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2013. № 1. С. 56–66.
8. Сорочан Т. М. Методологія змін у системі післядипломної педагогічної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2016. № 4. С. 24–31.